

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการศึกษาวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชนกลุ่มน้อยบ้านดง (ชนมปี่) ตำบลสวนเขื่อน อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ คณะผู้วิจัยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาวิถีชีวิต วัฒนธรรมทางด้านวัตถุ วัฒนธรรมความคิด ความเชื่อ วัฒนธรรมความเชื่อที่อิงหลักทางพระพุทธศาสนา ของชนกลุ่มน้อยบ้านดง (ชนมปี่) ตำบลสวนเขื่อน อำเภอเมือง จังหวัดแพร่

โดยดำเนินการตามลำดับขั้นตอน ดังต่อไปนี้

- 3.1 ศึกษาแนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- 3.2 กำหนดแหล่งข้อมูลและกลุ่มตัวอย่าง
- 3.3 การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและเทคนิคที่ใช้ในการเก็บข้อมูล
- 3.4 วิธีการดำเนินการวิจัย
- 3.5 ระยะเวลาที่ใช้ในการเก็บข้อมูล

3.1 การศึกษาแนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการดำเนินการศึกษาวิจัย คณะผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยต่าง ๆ ตามข้อมูลที่ปรากฏในบทที่ 2

3.2 การกำหนดแหล่งข้อมูลและกลุ่มตัวอย่าง

เนื่องจากวัตถุประสงค์ของการวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาวิถีชีวิต วัฒนธรรมความคิด ความเชื่อ ของชนกลุ่มน้อย โดยมุ่งหาคำตอบว่าปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในด้านวิถีชีวิต วัฒนธรรมความคิด ความเชื่อของชนกลุ่มน้อยบ้านดง (ชนมปี่) มีลักษณะเป็นอย่างไร และเกิดขึ้นได้อย่างไร แหล่งข้อมูลที่ใช้ทำการศึกษา คือ บ้านดง หมู่ 4 และหมู่ที่ 8 ตำบลสวนเขื่อน อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ เหตุผลที่คณะผู้วิจัยเลือก แหล่งข้อมูลนี้ เพราะเป็นพื้นที่ที่มีปรากฏการณ์ตามประเด็นที่คณะผู้วิจัยต้องการศึกษาเกี่ยวกับชนกลุ่มน้อยและเป็นพื้นที่ที่มีการคมนาคมสะดวกทุกฤดูกาล และได้รับข้อมูลข่าวสารจากหลายทาง

จากการศึกษาเบื้องต้นพบว่าบุคคลสำคัญที่มีส่วนในการให้ข้อมูลเกี่ยวกับบริบท ปัจจัย และเงื่อนไขต่าง ๆ ในชุมชนประกอบด้วย

1. เจ้าอาวาสวัดบ้านดงเหนือ, ดงใต้
2. เจ้าอาวาสวัดหนองแวม
3. ผู้นำชุมชนแบบไม่เป็นทางการ
4. ผู้นำชุมชนแบบเป็นทางการ
5. ผู้เฒ่าผู้แก่ที่อยู่ในชุมชน

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและเทคนิคที่ใช้ในการเก็บข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการจัดเก็บรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ ประกอบด้วย

1. คณะผู้วิจัย ในฐานะเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลที่รวบรวมมา จึงทำความเข้าใจเบื้องต้นว่าสิ่งสำคัญของการเก็บข้อมูล คือเน้นข้อมูลที่เป็นระบบ ความหมายและการรับรู้ของชุมชน และเน้นบริบททางสังคมและวัฒนธรรม ความคิดความเชื่อของปรากฏการณ์และสภาพแวดล้อมที่เกิดขึ้นจริง

2. การสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้างเป็นการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกในการดำเนินการสัมภาษณ์ คณะผู้วิจัยปล่อยให้บรรยากาศของการสัมภาษณ์เป็นไปอย่างเรียบง่ายไม่มีพิธีรีตอง ไม่เคร่งครัด ในเรื่องของขั้นตอนและลำดับของคำถาม แต่คณะผู้วิจัยได้กำหนดแนวคำถามนำที่จะทำการสัมภาษณ์ไว้อย่างกว้างๆ แล้วเป็นการล่วงหน้า (Interview Guideline) ซึ่งมีลักษณะเป็นคำถามปลายเปิดที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยศึกษาจากกรอบแนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องการตั้งคำถาม ในการสัมภาษณ์นั้นจะซักถามอย่างละเอียดโดยใช้คำถามนำอย่างกว้างๆ ถ้าได้คำตอบที่ไม่ชัดเจน คณะผู้วิจัยก็จะอธิบายความหมายหรือซักถามเพิ่มเติม จะไม่ยึดติดกับเวลาหรือขั้นตอนในการดำเนินการ แต่จะขึ้นอยู่กับสภาพความเหมาะสม ช่วงเวลาและสิ่งแวดล้อมโดยพยายามทำให้เป็นธรรมชาติมากที่สุด ในระหว่างการสัมภาษณ์ คณะผู้วิจัยได้สังเกตบริบทต่างๆ รอบๆ ข้างประกอบไปด้วย เพื่อเป็นการตรวจสอบข้อมูลที่ได้มาระดับหนึ่งก่อนพร้อมกับการจดบันทึกรายละเอียด ที่ได้รับจากการสัมภาษณ์และการสังเกตในประเด็นต่างๆ ไว้อย่างละเอียดในภายหลัง ต่อจากนั้นจึงนำมาเรียบเรียงหรือจัดหมวดหมู่ให้เป็นระเบียบอีกครั้ง ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

3. คณะผู้วิจัยดำเนินการทำแผนที่ทางกายภาพ (Physical map) เพื่อบอกลักษณะทางกายภาพ ที่ตั้งของชุมชน วัด โรงเรียน ตลาด ร้านค้า

4. คณะผู้วิจัยได้วางแผนและดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

4.1 การเตรียมการเพื่อสัมภาษณ์ โดยจำแนกรายชื่อ ที่อยู่และลักษณะแหล่งข้อมูล สอบถามประชากรกลุ่มเป้าหมายเพื่อหาผู้ให้ข้อมูลหลัก หลังจากนั้นติดต่อผู้ให้สัมภาษณ์ เพื่อกำหนดเวลาการสัมภาษณ์และเตรียมอุปกรณ์ในการจัดบันทึก

4.2 ก่อนการสัมภาษณ์ คณะผู้วิจัยสร้างบรรยากาศให้เป็นกันเองโดยการพูดคุยเรื่องทั่วไปในชีวิตประจำวันของผู้ให้สัมภาษณ์ ในบางครั้งถ้าผู้ให้สัมภาษณ์ อยู่กันเป็นกลุ่มคณะผู้วิจัยก็ขอเข้าร่วมสนทนาด้วยก่อน แล้วจึงค่อยพูดในประเด็นคำถามตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย แต่ถ้าผู้วิจัยพบว่าการให้ข้อมูลบางอย่างของผู้ให้ข้อมูลจะทำให้เกิดความขัดแย้งทางความคิดในกลุ่มสนทนาและอาจนำไปสู่การประนีประนอมทางความคิดได้ ซึ่งทำให้ได้ข้อมูลที่ไม่แท้จริง คณะผู้วิจัยก็จะใช้วิธีการสัมภาษณ์เป็นรายบุคคลต่อไป และตรวจสอบข้อมูลนี้โดยการสัมภาษณ์ซ้ำในประเด็นเดียวกัน รวมทั้งศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้องด้วย

3.4 วิธีการดำเนินการวิจัย

คณะผู้วิจัยเข้าไปสังเกตความเป็นอยู่ของชุมชนเพื่อสอบถามความเป็นอยู่และบริบทของชาวบ้านด้วยวิธีการสัมภาษณ์ การจดบันทึก บันทึกเทป และการถ่ายภาพในชุมชน โดยวิธีการการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participatory Observation) โดยคณะผู้วิจัยเข้าไปสังเกตพฤติกรรมต่าง ๆ ของคนในชุมชนและเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชนด้วย เพื่อจะได้ทราบข้อมูลเบื้องต้น

หลังจากคณะผู้วิจัยเข้าไปสังเกตการณ์แล้ว ได้มีการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ (Key Information Interview) ไปทำการสัมภาษณ์บุคคลที่ทราบความเป็นมาในชุมชนเป็นอย่างดี เช่น เจ้าอาวาสวัดบ้านดง ,เจ้าอาวาสวัดหนองแขม , ครูที่เคยสอนในโรงเรียนบ้านดง , ผู้นำชุมชนแบบไม่เป็นทางการ เพราะบุคคลเหล่านี้ จะทราบเรื่องอย่างถูกต้อง โดยได้สนทนาพูดคุยกับบุคคลดังกล่าว ทำให้ทราบถึงวัฒนธรรม ความเป็นอยู่ ความคิดความเชื่อ ของชาวบ้าน

ขั้นสุดท้ายสัมภาษณ์เจาะลึก (In depth Interview and Probe) สอบถามเกี่ยวกับวิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณีที่เป็นอยู่ในปัจจุบันของชุมชนบ้านดง โดยวิธีการสนทนาพูดคุย เพื่อสร้างบรรยากาศในการสัมภาษณ์อย่างกันเองเพื่อให้ชาวบ้านให้ข้อมูลอย่างไม่ปิดบัง

3.5 ระยะเวลาที่ใช้ในการเก็บข้อมูล

คณะผู้วิจัยได้ใช้วิธีการเก็บข้อมูลภาคสนาม ระยะแรกของการศึกษาจะเป็นการสำรวจชุมชนโดยทั่วไป และหาช่องทางที่จะเข้าถึงข้อมูลพร้อมทั้งสร้างความคุ้นเคยกับสมาชิกชุมชน โดยเริ่มตั้งแต่เดือนมกราคม 2549 - มีนาคม 2549 และเริ่มดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตั้งแต่เดือนเมษายน 2549 - กรกฎาคม 2549

คณะผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลในชุมชน หมู่บ้านดง หมู่ 4 และหมู่ที่ 8 ตำบลสวนเขื่อน อำเภอเมือง จังหวัดแพร่

3.6 การตรวจสอบข้อมูล

คณะผู้วิจัยใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูลที่เก็บรวบรวมมาและตรวจสอบข้อมูลจากแหล่งข้อมูลบุคคลที่ต่างกัน

3.7 การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลไปพร้อม ๆ กับการจัดเก็บข้อมูลอยู่ตลอดเวลา และนำข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้มาวิเคราะห์และสังเคราะห์ จนได้ข้อสรุปเพื่อตอบคำถามตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย คือ ศึกษาสภาพศึกษาสภาพวิถีชีวิต วัฒนธรรม ความคิด ความเชื่อของคนบ้านดง (ชนมปี่)